

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний розвиток вищої освіти України визначається в загальному контексті світових цивілізаційних процесів відповідно до умов європейської інтеграції. Основними цілями інтеграційних процесів є створення умов для всебічного розвитку високоосвіченої, творчої особистості, здатної до професійного саморозвитку, самовдосконалення протягом життя.

У сучасних умовах відбувається посилення вимог до якості підготовки майбутніх інженерів-педагогів, які забезпечують навчання висококваліфікованих, професійно мобільних робітників у професійно-технічних закладах освіти. Визнання пріоритетом розвитку системи освіти робітничих кадрів в Україні особистісну орієнтацію обумовлює необхідність організації такого навчання, яке забезпечує створення умов для всебічного розвитку особистості кожного учня. У цьому контексті необхідним постає формування готовності майбутнього інженера-педагога до впровадження особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти.

Інженерно-педагогічна освіта є специфічною галуззю вищої освіти, оскільки вона дає змогу сформувати такого гармонійно розвиненого фахівця, який володіє важливими педагогічними знаннями та вміннями: працювати в учнівсько-педагогічному колективі, організовувати навчальний процес, враховуючи потреби зростаючої особистості учня професійно-технічного закладу освіти, бути вихователем, керівником, уміти знаходити індивідуальний підхід до кожного учня.

Математична освіта, як зазначають сучасні дослідники, займає особливе місце у національній моделі освіти, оскільки розвиває інтелектуальні здібності людини, формує вміння проводити аналогії, логічно обґрунтовувати власну точку зору, творчо застосовувати набуті знання [2]. Водночас ми акцентуємо увагу на тому, що вивчення майбутніми інженерами-педагогами математичних дисциплін є ефективним засобом формування їхньої готовності до реалізації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Важливого значення для розв'язання окреслених проблем мають праці вчених, які досліджують різні аспекти професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у професійно-технічних закладах освіти, а саме: С. Артюха, В. Бакатанової, С. Батишева, Н. Брюханової, І. Васильєва, Н. Ничкало, О. Коваленко, Л. Кустова, І. Кузьміна, В. Олійника, Б. Соколова. Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованого навчання закладені І. Бехом, І. Зязюном, О. Пехотою, С. Подмазіним, О. Савченко, І. Якиманською та ін. В обґрунтування методології, розробку теорії й практики особистісно орієнтованої освіти важливий внесок зробили такі дослідники, як О. Гончарова, Н. Кічук, В. Луценко, А. Старєва, О. Усата, М. Чобітько, С. Яценко.

Формулювання цілей статті. Необхідність реформування системи освіти України, її вдосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у світі. Отже, реалізація ідей та принципів державної політики в галузі освіти робить необхідним дослідження проблеми формування готовності майбутніх

інженерів-педагогів до особистісно орієнтованого навчання засобами математичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутнісною характеристикою підготовки майбутнього інженера-педагога до особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти є його готовність до реалізації означеної діяльності. Основний підхід до трактування готовності з точки зору психологічної науки пов'язаний з поняттям установки, яка визначається як цілісна модифікація суб'єкта, його готовність до сприйняття майбутніх подій і здійснення в певному напрямі дій, що є основою його доцільної виборчої активності [6].

Наступний етап розвитку готовності пов'язаний з перенесенням цього поняття в площину діяльності, його подальшим розглядом у зв'язку з емоційно-вольовим, інтелектуальним, морально-психологічним потенціалом особистості в майбутній професійній діяльності та визначенням готовності як вибіркової, прогнозованої активності особистості на етапі підготовки до діяльності, яка виникає як результат визначення професійної мети на основі усвідомлених потреб і мотивів [3; 4].

У педагогічній науці готовність трактується як особистісне утворення, що забезпечує внутрішні умови для успішного виконання професійно-педагогічної діяльності (В. Дорохіна, К. Дурай-Новакова, А. Капська, Л. Кадченко, А. Линенко, В. Моляко). Компонентами готовності виділяємо установки, мотиви, знання про предмет і способи діяльності, уміння і навички їх практичного застосування. За такого підходу акцентуємо увагу на тому, що готовність ґрунтується на суб'єктному досвіді та легко актуалізується, є стійкою, тобто не потребує нового формування у зв'язку з непередбаченою педагогічною ситуацією, та динамічною, оскільки уможливорює розвиток і досягнення більш високих рівнів.

Таким чином, основними підходами до означення категорії «готовність» є:

- психологічний (готовність розглядається як особистісна характеристика, що передбачає здатність до адаптації та саморегуляції поведінки й розвитку);
- педагогічний (готовність визначається як загальна характеристика розвитку особистості та як результат процесу професійно-педагогічної підготовки).

Готовність майбутнього педагога до професійної діяльності, на думку А. Линенко, — це особистісне утворення, що забезпечує внутрішні мотиви діяльності, педагогічні здібності, здатність до інтеграції знань і включає в себе наступні складові: особистісну (педагогічна самосвідомість, інтерес до діяльності, потреби в ній, мотиви діяльності, професійно значущі якості особистості) і процесуальну (знання про предмет і способи діяльності, уміння й навички) [4].

У процесі дослідження готовності майбутнього інженера-педагога до особистісно орієнтованого навчання засобами математичних дисциплін нами враховано визначення готовності В. Сластьоніна як складного особистісного утворення, що виступає важливою характеристикою професіоналізму педагога та є особливим психічним станом, що передбачає наявність у суб'єкта образу структури певної дії та професійної спрямованості на її виконання і включає в себе різного роду установки на усвідомлення педагогічної задачі, моделі ймовірної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їхньому співвідношенні з майбутніми труднощами та необхідністю досягнення планованого результату [5, с. 19].

Професійна готовність розглядається Ю. Завалевським як позитивне ставлення педагога до власної навчально-виховної діяльності, інтерес до неї, стійкість мотивів педагогічної діяльності, спрямованість на неї; знання й уявлення про особливості навчально-виховної діяльності, вимоги до особистості; володіння знаннями, вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення; самооцінка власної педагогічної діяльності, рівня підготовки до неї й адекватність вирішення професійних завдань [1].

Отже, майбутній інженер-педагог буде готовий до реалізації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти, якщо:

- мету своєї майбутньої педагогічної діяльності вбачає у підтримці, забезпеченні розвитку особистості учня;
- методологічну основу його педагогічної діяльності становлять теорії особистісно орієнтованої освіти;
- володіє сучасними підходами та прийомами організації навчальної діяльності учнів, в основі яких знаходиться визнання самоцінності й неповторності кожної особистості, підтримка прагнення до саморозвитку та самореалізації;
- уміє формами, методами, засобами освіти забезпечити процес самовизначення учня, відчуття себе особистістю, здатною до творення власного життя, орієнтуючись на загальнолюдські цінності.

Таким чином, готовність майбутнього інженера-педагога до впровадження особистісно орієнтованого навчання розглядаємо як сутнісну ознаку професійної підготовки особистісно орієнтованого характеру, що визначається сформованістю у майбутніх інженерів-педагогів мотивів, цінностей, системи знань, умінь і навичок особистісно орієнтованого навчання.

Ефективність підготовки майбутніх інженерів-педагогів до особистісно орієнтованого навчання обумовлюється характером та рівнем їх мотивації. Мотивація є спрямовуючим та регулюючим діяльність суб'єкта процесом, а стимулювання мотивації у процесі викладання математичних дисциплін зумовлює його активність у досягненні результату і мети діяльності. Мотивація, як відчуття майбутнім інженером-педагогом потреби вдосконалення власних особистісних якостей і прагнення підтримки, сприяння розвитку особистості учня, є одним із провідних факторів формування його готовності до особистісно орієнтованого навчання.

Викладання математичних дисциплін майбутнім інженерам-педагогам, за нашими висновками, має забезпечувати формування у них системи особистісних цінностей, мотивів до реалізації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти; системи практичних умінь і навичок організації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти, що в цілому сприятиме формуванню їхньої готовності до впровадження особистісно орієнтованого навчання.

Необхідною умовою формування готовності майбутнього інженера-педагога до впровадження особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти визначаємо організацію його суб'єкт-суб'єктної взаємодії з викладачем у процесі вивчення математичних дисциплін. Як суб'єкт-суб'єктну ми розуміємо таку взаємодію, яка ґрунтується на взаємній повазі, врахуванні рівності позицій, за якої відбувається співробітництво, співпраця майбутнього інженера-педагога та викладача вищого навчального закладу з метою самовираження, самоствердження особистості майбутнього інженера-педагога, його особистісного та професійного саморозвитку.

Реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі викладання математичних дисциплін, за нашими висновками, забезпечує формування системи таких мотивів і цінностей особистісно орієнтованого навчання, як: переконання у неповторності та цінності кожного учня, потреби у пізнанні та розвитку його особистості; розуміння необхідності організації особистісно орієнтованого навчання, бажання розробляти методики особистісно орієнтованого навчання; усвідомлення необхідності власного особистісного та професійного саморозвитку.

Важливим показником готовності майбутнього інженера-педагога до реалізації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти є сформованість у нього ціннісного ставлення до такої діяльності. Особливого значення у процесі формування готовності засобами математичних дисциплін надаємо практичним умінням і навичкам майбутнього інженера-педагога організовувати особистісно орієнтоване навчання в професійно-технічних закладах освіти. До таких основних умінь належать:

- уміння вивчати особистісні особливості учнів професійно-технічних закладів освіти, їх інтереси, нахили, здібності з метою максимального врахування у процесі організації навчання;
- уміння застосовувати особистісно орієнтовані методики навчання, вміло та доцільно обирати особистісно орієнтовані форми і методи навчання учнів;
- уміння реалізовувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію у процесі організації навчання учнів професійно-технічних закладів освіти, враховуючи суб'єктний досвід учнів;
- уміння забезпечувати процес постійного особистісного розвитку учня професійно-технічного закладу освіти.

Засобом формування практичних умінь і навичок майбутніх інженерів-педагогів організовувати особистісно орієнтованого навчання, за нашими висновками, є забезпечення варіативності форм та методів організації їхньої навчальної діяльності у процесі вивчення математичних дисциплін. Для забезпечення варіативності майбутнім інженерам-педагогам у процесі викладання математичних дисциплін пропонуються наступні форми: лекції-діалоги, проблемні лекції, лекції-прес-конференції, семінари-диспути, семінари-практикуми, дослідницькі семінари, практичні заняття — засідання «круглого столу», практичні заняття моделювання педагогічної діяльності.

Ефективними у процесі впровадження варіативності навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів з математичних дисциплін є такі методи:

- діалогічні методи викладання навчального матеріалу (бесіда, пояснення, дискусія, консультування);
- методи стимулювання та мотивації учіння (пізнавальні, ділові педагогічні ігри, заохочення);
- пошуково-творчі методи (евристичні, проблемні, дослідницькі);
- методи дослідження інформаційних джерел (планування, конспектування);
- контрольні-оцінкові методи (попередній екзамен, усна доповідь, усне обговорення, тестування).

Забезпечення в процесі вивчення майбутніми інженерами-педагогами математичних дисциплін варіативності форм та методів навчальної діяльності сприяє практичному оволодінню уміннями й навичками організації особистісно орієнтованого навчання, якими є: вивчення та сприяння розвитку особистості учня, розвитку власної особистості в процесі професійної діяльності; застосування форм, методів, засобів особистісно орієнтованого навчання учнів; організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Наявність умінь, навичок, досвіду організації навчального процесу на засадах особистісно орієнтованого навчання свідчать про формування готовності, якщо ці вміння та навички мають для майбутнього інженера-педагога особистісний сенс, виступають в якості його особистісних цінностей.

Висновки з дослідження. Таким чином, упровадження сучасних пріоритетів та принципів гуманістичної політики держави в галузі освіти можливе за умови наявності підготовлених до їх упровадження педагогічних працівників професійної школи. Гуманізація процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів забезпечує глибоке усвідомлення цінності кожної особистості в освітньому процесі, розуміння ролі власної особистості в процесі становлення себе як особистості та професіонала.

Отже, формування готовності майбутнього інженера-педагога до реалізації особистісно орієнтованого навчання засобами математичних дисциплін забезпечується шляхом привласнення майбутнім інженером-педагогом системи особистісних цінностей, мотивів до реалізації особистісно орієнтованого навчання; забезпечення набуття умінь, навичок, досвіду організації особистісно орієнтованого навчання, яке передбачає практичне оволодіння формами, методами, засобами особистісно орієнтованого навчання, вміння їх реалізовувати в процесі педагогічної діяльності в професійно-технічних закладах освіти.

Таким чином, психолого-педагогічними основами формування готовності майбутнього інженера-педагога до особистісно орієнтованого навчання засобами математичних дисциплін є: формування гуманістичного світогляду, свідомо життєтворчість, активність особистості в процесі навчання вищій математиці, здатність до самопізнання, самовизначення та саморозвитку.

Література:

1. Завалевський Ю. І. Сучасний вчитель: вимір часу : навчально-методичний посібник для вчителів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Ю. І. Завалевський. — К. : Букрек, 2008. — 288 с.
2. Залепугіна І.М., Попова Л.С., Сеннікова Н.Т. Сучасні проблеми методики викладання вищої математики в технологічних університетах // Матеріали ІХ Міжнародної конференції імені М. Кравчука. — 2002. — 501 с.
3. Дорохіна В.Т. Формування психологічної готовності підлітків до продуктивної праці / В.Т. Дорохіна, С.І. Ракович // Психологія : респ. наук.-метод. зб. — К., 1989. — Вип. 32. — С. 27—33.
4. Линенко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Алла Францівна Линенко. — Київ, 1996. — 44 с.
5. Слостенін В.А. Педагогика / [В. А. Слостенін, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов]. — М., 1997. — С. 227.
6. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологии установки / Д. Н. Узнадзе // Психологические исследования. — М., 1966. — С. 135—327.

У статті досліджується проблема формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до реалізації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти засобами математичних дисциплін.

Ключові слова: *готовність, майбутній інженер-педагог, особистісно орієнтоване навчання, математичні дисципліни.*

В статье исследуется проблема формирования готовности будущих инженеров-педагогов к реализации личностно ориентированного обучения в профессионально-технических учебных заведениях средствами математических дисциплин.

Ключевые слова: *готовность, будущий инженер-педагог, личностно ориентированное обучение, математические дисциплины.*

This article investigates the problem of the formation of readiness of the future engineer-teachers for implementation personal oriented education in vocational and technical educational institutions means of mathematical disciplines.

Keywords: *readiness, future engineer-teacher, personal oriented education, mathematical disciplines.*